

MUTSUZ AİLELERİN YANSIMALARI: MUSTAFA DERE’NİN LODOS ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Reflections of Unhappy Families: A Study on Mustafa Dere’s Novel *Lodos*

Rabia ÇAĞLAR*

Öz

Toplumsal en önemli kurumlarından biri olan ve farklı alanlarda çeşitli çalışmalara konu olan aile, her dönemde yazarlar için önemli bir malzeme olmuştur. Toplumsal yaşamın aile üzerindeki yansımaları edebî eserlerde kimi dönemlerde toplumsal boyutlarıyla kimi dönemlerde ise bireysel boyutlarıyla ön plana çıkmıştır. Ailenin birey merkezli ele alındığı romanlardan biri de Mustafa Dere’nin *Lodos* adlı romanıdır. Mustafa Dere, eserini 1990’lı yıllarda yaşamış bir aile üzerine oluşturmuştur. *Lodos* temelde bu aile üstüne kurulu olsa da eserde adı geçen diğer kişilerin yaşadığı evliliklerden de söz edilir. Eserde sebepleri farklı olsa da sonucu aynı noktaya mutsuzluğa çıkan evliliklerin yaşandığı ve bu evliliklerin de mutsuz çocukların yetişmesine sebep olduğu görülmektedir. Yazar bu eseriyle mutsuz evlilikleri, bu evliliklerin yarattığı olumsuzlukları, eşlerin birbiriyle olan ilişkilerini, ebeveyn rollerini ve aile içinde yaşanan olumsuzlukların çocuklar üzerinde yarattığı etkileri okuyucuya yansıtır. Bu çalışmada *Lodos* romanında yaşanan mutsuz evlilikler ve bu evliliklerin aile bireyleri üzerinde oluşturduğu olumsuzluklar sosyolojik kaynaklardan faydalanılarak irdelenmiştir. Bu doğrultuda evlilikte uyumun ne kadar önemli olduğu, ortak noktada buluşamayan çiftlerin evliliklerini devam ettirmekte yaşadığı zorluklar, mutsuz bir evliliği sürdürmenin ise hem çiftlere hem çocuklara çeşitli açılardan verdiği zararlar tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mustafa Dere, *Lodos*, evlilik, çocuk, aile içi ilişkiler.

ABSTRACT

Family, one of the most important institutions of society and the subject of various studies in different fields, has always been an important material for writers. The reflections of social life on the family have come to the fore in literary works, sometimes with their social dimensions and sometimes with their individual dimensions. One of the novels in which the family is addressed in an individual-centered manner is Mustafa Dere’s novel *Lodos* [Southwester]. Mustafa Dere based his work on a

* Doktora Öğrencisi. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye. E-posta: rabiacağlar1@gmail.com. ORCID: 0009-0000-7085-1570.

family that lived in the 1990s. Although *Lodos* is primarily based on this family, the marriages of other people mentioned in the work are also mentioned. In the work, it is seen that although the reasons are different, there are marriages that end up at the same point of unhappiness and that these marriages cause unhappy children to grow up. With this work, the author reflects unhappy marriages, the negativities created by these marriages, the relationships between spouses, parental roles and the effects of negativities experienced in the family on children to the reader. In this study, the unhappy marriages experienced in the novel *Lodos* and the negativities created by these marriages on family members are examined by using sociological sources. In this context, it has been determined how important harmony is in marriage, the difficulties experienced by couples who cannot find common ground in continuing their marriages, and the damage that continuing an unhappy marriage causes to both couples and children in various ways.

Keywords: Mustafa Dere, *Lodos*, marriage, children, family relations.

Giriş

Bilindiği üzere edebiyatın toplumla oldukça güçlü bir ilişkisi bulunur. Toplum, edebiyatı beslerken edebiyat da ürettikleriyle toplumun bir yansıması olmayı sürdürür. Toplamları bir bütün hâline getiren önemli parçalar vardır. Şüphesiz ki aile kurumu da bu parçaların en önemlilerinden biridir. Aile kurumu; insana eş olma, annelik, babalık, çocukluk, akrabalık, vatandaşlık vs. olmak üzere çeşitli toplumsal roller kazandırmada önemli bir görev üstlenir (Sezai, 1997: 25-26). Hakkında pek çok tanımlama yapılmış olan aile, çeşitli alanlarda birçok araştırmaya konu olmuştur ve toplumlar var olduğu sürece de pek çok çalışmaya konu olmaya devam edecektir. Her toplumun kendine özgü bir aile yapılanması mevcuttur. Aile kurumu; duygusal ihtiyaçlar, ortak gayeler, çocuk, ekonomi gibi çeşitli faktörler üzerine kurulmakla birlikte bu faktörlerin önemi toplumlara göre değişmektedir (Güler ve Ulutak, 1993: 53-54). Ailenin çeşitleri ve görevleri toplumdan topluma göre farklılık gösterse de temel işlevleri yerine getirme bakımından aynıdır (Gökçe, 1976: 57). Pek çok işlevi bulunan ailenin temel işlevlerinin başında “aile içinde sosyoekonomik yardımlaşma özellikle çocuk yetiştirme” (Esen, 1989: 16) gelmektedir. Anne ve babanın çocuk ile ilişkisi biyolojik bir ilişki şeklinde başlar ve kültürel bir oluşuma doğru evrilir (Zeybekoğlu, 2013: 324). Anne ve baba çocuğu topluma hazırlamada birincil sorumluluk sahibi kişilerdir. Toplumun değer ve öğretileri çocuğa ebeveynler tarafından aktararak çocuğun toplumsallaşması yolunda ilk adım atılır. Bu yüzden anne ve baba, çocuk için ilk öğretici konumundadır. Ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişim, çocuklarına karşı olan davranışları çocuklarının geli-

şiminde ne kadar mühim bir role sahipse birbirlerine karşı olan davranışları da çocuklar üzerinde bir o kadar önemlidir. Evlilik müessesesi başta evliliği gerçekleştiren bireyler, sonrasında aileye dâhil olan çocuklar, bireylerin kendi aileleri ve toplumu çeşitli açılardan etkilemektedir. Bundan ötürü bir evliliğin mutlu veya mutsuz bir evlilik olması aile bireylerinden topluma kadar pek çok açıdan yansımalarını göstermektedir.

Aile kurumu başta içine aldığı kişileri sonrasında ise bulunduğu toplumu nasıl etkiliyorsa toplum da aile kurumunda etkin bir rol oynamaktadır. Dünyada zamanla yaşanan değişimler toplumlarda da türlü değişimlerin yaşanmasına sebebiyet verir. Toplumsal yaşamda meydana gelen değişimler elbette toplumun en önemli parçalarından olan aile kurumunu da birçok yönden etkilemiştir. Yaşanan değişimleri yansıtmada roman önemli bir edebî tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Tanzimat ile başlayan yenileşme hareketleriyle beraber sosyal yaşamda meydana gelen değişimler, bu değişimlerin aileye yansması, aile ve toplumun birbirini etkilemeleri gibi çeşitli unsurların edebî eserlerde muhtelif şekillerde ele alındığı görülmektedir. Şerif Mardin bu dönemdeki eserler için “ilk Osmanlı romanlarının büyük çoğunluğu toplumsal ve siyasal değişimin yarattığı sorunları inceleyen tezli romanlardır” (1991: 32-33) ifadesini kullanarak yaşanan değişimlerin edebî eserler üzerindeki yansımalarına dikkat çeker. İlk dönem romanlarında ele alınan ailelere bakıldığında otoritenin simgesi olarak görülen babaların eksikliği göze çarpmaktadır. Bu dönemin eserlerinde genellikle anneler babasız çocuklar üzerinde baskın bir karakter sergileyememektedir. Böyle ailelerin çocukları çeşitli arayışlara yönelip yaşamlarını çıkmaza sürüklemektedir (Canbaz Yumuşak, 2012: 158). Türk edebiyatının ilk dönem romanlarında anlatılan ailelerin suni aileler olduğunu belirten Kazım Yetiş, bu ailelerin gerçek Türk ailesini yansıtmaktan uzak olduğunu ifade eder (Yetiş, 2002: 314). Tanzimat Dönemi’nde aile konulu romanlarda evlenme şekli, eş seçimi, yapılan yanlış evliliklerle dağılmaya mahkûm ailelerin yer aldığı görülmektedir. Bu tarz evlilikler Türk romanının her döneminde eserlerde kendine yer bulmuştur. Daha çok ferdi konuların ağırlıkta olduğu Servetifünun Dönemi’nde de yasak aşklar, evlilik, dağılan aileler eserlerde oldukça fazla yer edinmiştir. Bu dönemde yazarlar, kadınların aile ilişkilerinde yaşadığı problemlere ağırlık vermişlerdir (Çetin, 2002: 65). Hadiselerin aile ortamı etrafında gerçekleştiği bu dönemde romanlardaki sosyal muhit aile ortamından ibarettir (Korkmaz, 2014: 164). 1945’li yıllar ve sonrasında yazarlar aile konulu romanlarında yoksulluk, göç ile ailede yaşanan değişimler, şehir hayatının aile bireyleri üzerindeki etkileri, aile içi çatışmalar, aile

yapıları farklı olan kişiler arasındaki aşk, mutsuz evlilikler vb. çeşitli unsurlar üzerinde durmuştur (Okur, 2002: 94-95). 1960'lı yıllara gelindiğinde ise toplumda yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeler romanlarda aile konusunun birey üzerinden anlatılmasında önemli etkenlerden biri olmuştur. "1970'li yıllarda ideolojik ayrışmaların işçi hakları ve sosyal içeriklerle romandaki sunumunun artmasıyla, yine ailenin toplu olarak değil de fertler üzerinden parçalı bir şekilde romana yansıdığı gözlenir." (Torlak, 2012: 150). Ailenin birey merkezli olarak ele alınması 1980 sonrası romanlarda da kendisini göstermektedir.

Mustafa Dere'nin ilk romanı olan *Lodos* ailenin bireysel boyutlarıyla ele alındığı eserlerden biridir. Romanda yapılan mutsuz bir evlilik ve aile bireylerinin bu mutsuzluktan çeşitli yönlerden etkilenişi anlatılmaktadır. 1990'lı yıllarda yaşamış mutsuz bir aileyi anlatan bu romanda aile bireylerinin isimleri zikredilmez. Yazar; dört bölümden oluşturduğu eserinin birinci bölümünü kadın öznenin, ikinci bölümünü erkek öznenin, üçüncü ve dördüncü bölümünü çocukların perspektifinden aktarmıştır. Ele alınan bu ailede eşlerin hayatı ve evliliğe dair bakışlarındaki farklılıklar, iletişim kopukluğu, bu kopukluğun getirdiği şiddetli geçimsizlikler ve eşlerin birbirine tahammülsüzlükleri başta kendilerini sonrasında ise çocuklarını olumsuz şekilde etkilemiştir. Eser bu evlilik üzerine kurulu olsa da eserde yer alan diğer kişilerin yaşadığı mutsuz evliliklerden de söz edilmiştir. Bu çalışma ile *Lodos* romanı üzerinden mutsuz evlilikler ve bu evliliklerin mutsuz çocukları ele alınacaktır.

Mutsuz Evlilikler

Bireyler evlilik müessesesi ile aileyi oluşturur. Evliliğin oluşum şartları belirli gelenek ve inançlar sistemine bağlı olmakla birlikte toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Turğut, 2017: 99). Evliliğin oluşumunda eş adayları arasındaki uyum elzemdir. Eğitim, değer yargıları, aile yaşantısı, yaşam standartları gibi çeşitli unsurların uyumlu olması evliliğin dengesi için önemlidir. Bu unsurlardaki farklılıklar göz ardı edilerek gerçekleşen evliliklerde ortak bir paydası bulunmayan eşler arasındaki uyumsuzluk evlilikteki huzursuzlukların artmasına sebebiyet vererek aile bireylerini olumsuz etkilemektedir (Ağca, 1997: 14-15). *Lodos* romanında bu durum açıkça görülmektedir. Aralarında sosyal ve ekonomik durum, eğitim, hayata bakış gibi pek çok farklılık bulunan iki insanın evliliğe dair düşünceleri bile aynı değilken evlenmeleriyle birlikte aynı dünyanın insanı olmadıklarını evliliklerinde yaşadıkları çatışmalar göstermiştir. Henüz eserin başlangıç kısmında geçen "Dünkü, önceki günkü, ondan önceki günkü kavgalarına kaldıkları yerden devam ettiler." (Dere, 2024: 7) ifadesi okuyucuya bu evliliğin nasıl bir evlilik

olduğuna dair sinyali vermektedir. Romanın ana kişileri olan bu çift, evlilik müessesini ortak beklentiler üzerine kurmamıştır. Hâlbuki aile kurumunun sağlamlığı evliliğin müşterek beklentiler üzerine kurulmasıyla meydana getirilir (Tarhan, 2010a: 52). Aksi halde mutlu bir evlilikten söz edebilmek mümkün olamamaktadır. Romanda erkek ve kadın öznedeki bu net bir şekilde görülmektedir. Erkek öznenin evliliğe dair düşüncesi daha ziyade evine, kocasına, çocuklarına düşkün temiz bir kızla evlenmektir. Kadın özne ise evlilik hayalleri içinde yaşayan bir kız değildir. İlişkileri evliliğe doğru gidince de kendini çekmek istemiş fakat annesi öğrenince başaramamış ve evlilik yoluna girmek durumunda kalmıştır.

Evlilikte çiftlerin eş olmaktan evvel arkadaş olabilmeleri önemlidir. Eşlerin ortak ilgi alanlarının olması, ilgi alanları farklı olsa da birbirlerinin ilgi alanlarına katılım göstermeleri aralarındaki ilişkiyi kuvvetlendirip evliliklerinin sağlamlaşmasını sağlayabilir (Tarhan, 2010b: 67). Ayrıca evliliğin aşk temelli olması da çiftlerin birbirlerine karşı olan tutumlarını etkilemektedir. Peyami Safa gerçek evliliği aşk evliliği olarak kabul etmektedir. Ona göre “iki insanı birbirine bağlayan, yalnız maddî tarafları değildir. Ruh sağlığı, gönül bağlılığı şarttır.” (Safa, 2022: 147). Böyle evliliklerde çiftler birbirine karşı sürekli bir eleştiri hâlinde olmazlar. Fakat *Lodos* romanında bu durumun tersi söz konusudur. Bu çiftin evliliğinin aşk temelli olmadığını birbirlerine karşı tahammülsüzlükleri net bir şekilde göstermektedir. Dünyaları bambaşka olan bu çift birbirini beğenmemekte ve birbirlerine saygı göstermemektedir. Kadın özne; sevdiği, önemseydiği şeylerden kocasının hoşlanmadığının farkındadır. Kendisi de kocasının zevki olmadığını, sofrada adabını, görgü kurallarını bilmediğini düşünmekte ve dışarıda yemeğe gittiklerinde de kocasından utanmaktadır. Erkek özneye göre ise karısı her şeye karşı memnuniyetsiz ve kibirli birisidir. Karısının elden ayaktan düştüğünde ona bakmayacağını, onun oynadığını, karısının onu azarladığını, ondan şiddet bile görebileceğini hatta karısı tarafından öldürebileceğini düşünür ve onun kendisine karşı bu denli memnuniyetsizliğinin zorluğunu “Sana kocalık yapmak acemi birliğinde askerlik yapmaktan daha zor ulan!” (Dere, 2024: 78) şeklinde ifade eder. Tüm bunlara katlanmasının sebebi olarak ise çocuklarını gösterir: “İnan sırasında şu kapıdan içeriye giresim gelmiyor. Çocukların hatırına çekiyorum çoğu şeyi.” (Dere, 2024: 99). Erkek öznenin ne yaparsa yapsın karısını mutlu edemeyeceği yönünde bir düşüncesi olduğu için çocuklarının geleceğini düşünüp kendi keyfine bakma fikri vardır. Aynı durum kadın özne için de geçerlidir. O da kocasıyla yaşadığı anlaşmazlığının farkındadır fakat iki çocukları olduğu için bırakıp gitmenin kolay olmadı-

ğını düşünmektedir. Bu tarz durumlar pek çok mutsuz evlilikte kendini göstermektedir. Ebeveynler sırf çocukları olduğu için eşlerinin yaptıklarına göz yumup birbirlerine katlanmaya çalışırlar. Çocuklar için evliliklerini sürdüren çiftlerin evlilik hayatı adeta bir hapisaneden ibarettir. Bu durum çiftleri birbirine karşı daha fazla tahammülsüzleştirir. Çocuklar için bir arada kalan bu tarz çiftlerin yarattığı olumsuz ve gergin ortamda aslında en büyük zararı çocuklar görmektedir.

Romanda çiftin birbirine karşı bu kadar tahammülsüz olmasının ana sebebi aralarındaki iletişim kopukluğudur. Erkek özne, karısı ile yaşadıkları tartışmanın ardından karısı evden çıkınca üzölmek yerine kafasını dinleyeceğini düşünöüp mutlu olur. Kadın özne de kocasıyla birlikte vakit geçirmekten hoşlanmaz. Hatta kocası ögle yemeğine gelmeyeceğini söylediğı vakit çok mutlu olur: “Evde olmadığı vakitler özgürleşiyorum. Ögle yemeklerini atölyede yiyeceğini söylediğinde büyük bir müjde almış gibi oluyorum.” (Dere, 2024: 46). Aslında karı koca arasındaki iletişim kopukluğu daha evliliklerinin ilk zamanlarında kendini göstermeye başlamıştır. Henüz balayındayken erkek öznenin karısının isteklerini görmezden gelmesi, balayı dönüşü karısının ağlama sebebini anlamayıp yorgunluktan olduğunu düşünmesi bu iletişimsizliği göstermektedir. Aralarındaki iletişim kopukluğunun diğeri bir göstergesi ise erkek öznenin, karısının günlüğünü okuduğunda yaşadığı şaşkınlıktır. Kadın özne, günlüğünde evliliğe dair romantik bir aşıklik hayali kurmadığını ama bu şekilde de sürekli tartışma yaşamayı düşünmediğini yazmıştır. Erkek özne, karısının bu düşöncelerini öğrendiğinde şaşırarak birlikte mutlu olur çünkü karısının evliliklerini gözden çıkardığını düşünmektedir ama öyle olmadığını görür. Erkek öznenin, karısının günlüğünden öğrendiğı bir diğeri durum ise karısının ondan şüphelenmiş olmasıdır. Kadın özne, eşinin kuzeninin söylemlerinden ötürü aldatıldığını düşünöüp eşini takip etmiştir. Erkek özne bunu şaşkınlıkla karşılar zira adama göre kendisi eş olarak gereken her şeyi yapmaktadır, parasını başka yerde yemeyen eve vaktinde gelen biridir. Fakat farkında olmadığı şey şudur: Evlilikte geliri eve harcamak ve eve vaktinde gelmek eş olmak için yeterli unsurlar değildir. Eşler arasındaki duygusal bağ, iletişimin kuvvetli oluşu evliliğin temelindeki önemli unsurlardır. Bu evlilik ise her iki tarafın da birbirinden memnun olmadığı bir evliliktir. Erkek özne karısının nankör olduğunu söyleyip, başkaları üzerinden örnekler verip kendini iyi bir eş olarak göstermeye çalışmaktadır. Kadın özne ise kocasının başkalarını örnek vererek kendini iyi göstermeye çalışmasını doğru bulmaz. Zaten kocasının örnek verdiği kişinin de mutlu bir evliliğı olmadığını belirterek erkekleri genelleyecek şekilde olumsuz konuşur: “Bir tek

babam farklı belki. Yoksa topunuzun canı cehenneme! Siz olmadan dünya ne de güzel bir yer olurdu.” (Dere, 2024: 9). Erkek özneye göre geçimsiz olan karısıdır. Oysa kayınvalidesi ona göre geçinmeyi bilen biridir. Kızının da kayınvalidesi gibi olmasını ister. Erkek özne, karısından eş olarak memnun olmadığı gibi annelik olarak da memnun değildir. Karısının anneliğini beğenmediğini şu cümlelerle belirtir:

Gözünün içine bakıyor da yüzüne bir gül diye, aliverip kucağına şöyle bir sevmiyorsun... İçinden gelerek yanaklarından öpmüyorsun. Senin yaptığını bir dadı getirsek o da yapar. Yalnızca yedirip içirmekte ne var sanki. Analık o demekse oh ne rahat! Herkes ana olur. Herkes analık yapar. Analık değil seninkisi kusura bakma. Bekçilik ediyorsun çocuklara. Kendine masa, kitaplık, perde, kanepa modeli düşüneneğine kızınla, oğlunla ilgilen azıcık (Dere, 2024: 117).

Çiftler arasında yaşam standardından eğitime kadar pek çok unsurun denkliği önemlidir. Eşlerin evlenmeden önceki bireysel yaşam standartlarındaki farklılıklar evliliklerindeki ilişkileri de etkileyebilmektedir. Romanda kadın öznenin ailesi maddi anlamda güçlü bir aile değilken erkek öznenin ailesinin maddi gücü yüksektir. Erkek özneye göre kadın öznenin aile evindeki imkânları onun imkânları gibi olmadığı için yenilip içilenlerin hesabını yapmaktadır. Erkek özne böyle şeylere alışık olmadığı için bu durumdan rahatsız olmaktadır. Hatta karısını istemeye gittikleri zamanı hatırlayarak onu küçümseyici şu ifadeleri kullanır:

Kız istemeye gittiğimizde bile anlı şanlı bir baklava tepsisi çıkaramadılar önümüze. Bundan önemli gün mü var? Dayadılar kadayıfı, dayadılar kadayıfı... Çok iyi bir şeymiş gibi bir dilim daha almaz mısınız, bir dilim diye almaz mısınız deyip duruyordu bir de anası. Güya cevizliymiş... Hâlbuki içi dışı bomboş, çamur gibi bir şey. Ricacı olup ısrar kıyamet mahalle fırınında mı pişirttiler nedir? Cevizi cebimizde getirip sonradan serpeleyecektik herhalde tatlının üstüne. Bilsek öyle yapardık canım zaten. Şerbeti desen gevşek mi gevşek, yavan mı yavan. Utanmasalar un helvası kavurup ikram edeceklerdi. Ölü evi gibi... Atölyede yediğimiz yemeği beğenmez bir de. Sanayi künefesi onların yaptığı kadayıftan on kat daha şerefli bel! (Dere, 2024: 75).

Eğitim seviyesi olarak da birbirine denk olmayan bu çiftte erkek özne lise terktir, babasının desteğiyle iş hayatına atılmıştır. Kadın özne ise üniversite mezunudur ve çalışmayı istemektedir. Çeşitli nedenler doğrultusunda iş hayatına atılan kadınlar artan sorumlulukları ile bazen evliliklerindeki görevleri aksatırken bazen de ev ve işteki görevleri bir arada yapmaya çalışarak zorluklar yaşayabilmektedir (Yaşar Ekici, 2014: 221). Erkek özne karısının

bu zorlukları yaşamasını istemez. Bu yüzden karısına “Paramız pulumuz var, çocuklarıyla ve evinle ilgilenirsin sadece, yorulmanı hiç istemiyorum.” (Dere, 2024: 40) diyerek onun çalışma hayatının önünü kapatır. Fakat kadın özne, kocasının bu düşüncesini ev kölesi olmak şeklinde görmektedir. Onun hayali farklı diller öğrenip çevirmenlik veya başka işler yapabilecekken hiçbir şey yapmamasına üzüldür. Erkek özne, karısının evdeki işlere yetişemediğini söylemesi üzerine rahat etmesi için ona yardımcı kadın tutar. Karısının rahat içinde yaşamasına rağmen takındığı tavrı görünce karısını yardımcılarını Asude ile kıyaslar. Ona göre Asude maddi imkânsızlıklardan dolayı sürekli çalışmak zorunda kalması ve kocasından dayak yemesine rağmen kocasının etrafında dört dönerken kendi karısı hiçbir şeyden memnun değildir.

Kadın özne pek çok konuda kocasıyla zıtlıyor olmalarına rağmen aslında kocasının özünde kötü biri olmadığını düşünmektedir. Evliliklerde yapılan en büyük hatalardan biri de eşlerin birbirini değiştirme çabası içine girmesidir. Kadın özne de kocasının onu sevdiğini bilir ama sevme şeklinden hoşlanmaz, onu değiştirmek ister, değişmeyince de sinirlenir. “Sorunlar karşısında ‘eşim benim istediğim gibi olsun’ yaklaşımıyla hareket etmek, onu değiştirmeye çalışmaktır ve insan, doğası gereği her zaman değiştirilmeye tepki verir. Bu da, problemleri içinden çıkılmaz hale getirir.” (Tarhan, 2010a: 83). Kadın özne artık bir noktada kendisini de sorgulamaya başlar ve kendisinde de kabahat aramaya başlar: “Bazı hareketleri gözüme batmasa keşke. Ya da onu olduğu gibi kabullenebilsem. Sorgulayıp durmasam her şeyi. Belki de kabahatin çoğu bendedir. Olaylara bir de dışarıdan, başkasının gözünden bakmak lazım aslında.” (Dere, 2024: 96).

Romanda ana kişilerin yaşadığı mutsuz evlilik dışında başka mutsuz evlilikler de vardır. Diğer bir mutsuz evlilik örneği kadın öznenin anne ve babasının evliliğidir. Bu evlilikte kadın öznenin annesi baskın konumdadır. O ne derse o yapılır. Türk toplumunda evliliklerde erkek egemenliği hâkim olmasına rağmen bu evlilikte tam tersi bir durumun olduğu görülmektedir. Kızı evleneceği için öğretmenliği bıraktığında babası bu duruma üzüldüğü kızının mesleğinden hemen vazgeçmemesini söylese de karısının bakışları susması için yeterli olur. Kızı karısından dayak yediğinde hiçbir yere çıkarılmamasına karşı gelmesine rağmen karısına söz geçiremez. Aynı şekilde karısı kızlarının ortaokuldan sonra okumasını istemez. Adam karısından gizli kızını liseye yazdırır, karısına da bunu müdürünün istediğini söyleyip işin içinden çıkar. Kızları evleneceği zaman da anne baskın rol oynamış baba sessiz kalmıştır. Tüm bunlar bu evlilikte ağırlığın kadında olduğunu, kocasının ise bu evlilikte söz hakkı olmadığını, pasif kaldığını göstermektedir. Evlilikte bir tarafın her

konuda ağırlığını ortaya koyup diğer tarafı saf dışı bırakması başta çiftlere sonrasında da çocuklarına zarar vermektedir.

Romandaki bir diğer mutsuz evlilik ise evin yardımcısı Asude'nin evliliğidir. Asude ile kocasının ilişkisinden detaylı bir şekilde söz edilmemekle birlikte Asude'nin eşinden dayak yiyen ve ekonomik sıkıntılardan dolayı çalışmak zorunda olmasına rağmen eşinin etrafında pervane olan bir kadın olduğu ifade edilir. Asude ancak kocası ölünce rahat kavuşacağını düşünmektedir. Asude'nin kocasının etrafında pervane olması ona olan sevgisinden ziyade kocasından korktuğunu gösterir. Ailede huzursuzluk yaşanmaması için sabreden bu kadının korkusu ancak kocası ölünce son bulacaktır. Evliliğinin nihayete ermesi onu özgürleştirecektir. Kocasının ölüşü bir nevi Asude'nin yeniden doğuşu olacaktır.

Romanda erkek öznenin kuzenleri Nilüfer ve Şermin'in evlilikleri de birer mutsuz evlilik örneğidir. Bu evliliklere dair detaylı bir anlatım olmasa da Şermin'in alkolik bir adamla evli olması, ayrıldıktan sonra da iyice dengesiz tavırlar sergileyen bir kadına dönüşmesinden söz edilir. Nilüfer'in evliliğinde ise hem Nilüfer hem kocası açısından sadakatsizliğin hat safhada olduğu ifade edilir. Türk romanında aile konulu eserlerde aileyi yıkıma götüren en büyük sebeplerden birinin aldatma olduğu görülmektedir. Aldatma, her dönemde yazarların çeşitli şekillerde kullandığı önemli bir unsur olmuştur. *Aşk-ı Memnu*, *Kırık Hayatlar*, *Acımak*, *Ölmeye Yatmak* gibi eserler Türk romanında aldatma unsurunun ön plana çıktığı romanlardan birkaçıdır. *Aşk-ı Memnu*'da Firdevs Hanım ve Bihter, *Kırık Hayatlar*'da Ömer Behiç, *Acımak*'ta Meveddet ve Ruhsar, *Ölmeye Yatmak*'ta Aysel gibi karakterler üzerinden aldatma unsurunun çarpıcı bir şekilde ele alındığı görülmektedir.

Mutsuz Çocuklar

Aile çocuğa sağladığı roller, tutumlar, değerler vs. gibi unsurlar ile onun toplumsallaşmasındaki ilk basamaktır. Ailenin eğitimi, ekonomik durumu gibi öğeler aile içindeki bireylerin toplumdaki yerini etkilemektedir (Kır, 2011: 400). Çocukların ilk öğretmenleri olan anne ve babaların çocuklarına olan sevgisi, koruyuculuğu, öğrettikleri, ihmali vs. gibi durumlar çocuğun karakter gelişiminde büyük bir etkiye sahiptir. Anne babaların sadece çocuklarına karşı olan tutumu değil aynı zamanda birbirlerine karşı olan tutumları da çocukların üzerinde olumlu ve olumsuz şekilde etkiler göstermektedir. Bu yüzden “Ana ve babanın saadetleri için sarf edecekleri gayretler, çocuklarının saadetini hazırlamak üzere gelecek için en büyük yatırımdır.” (Gökçe, 1966: 40). Zira anne babanın arasında yaşanan tartışmalardan en çok ço-

cuklar yaralanmaktadır. Hatta kimi zaman çocuklar onların arasında kalarak ikisinden birinin tarafını tutmak zorunda kalmaktadır. *Lodos* romanında da bu durumu görmek mümkündür. Çiftin bir erkek bir de kız çocukları vardır. Her iki çocuk da anne ve babasının tartışmalarından ister istemez etkilenmektedir. Karı koca arasında yaşanan tartışmanın neticesinde kadın özne evden çıkıp sahile gider, oğlu da annesinin arkasından giderek ona destek olmak ister. Oysa gerek evliliğin doyumunu gerekse çocuğa karşı hassasiyet noktasında anne ve babanın ilişkisinin pozitif yönde olması önemlidir (Cihanoğlu, 2010: 190).

Aile bireylerinin çocuklar üzerinde bıraktığı tesirler çocukların yaşlarına göre farklılıklar göstermektedir. Yaşı küçük olan çocuklar yaşı büyük olanlara nazaran daha çok etki altında kalmaktadır (Yavuzer, 2004: 132). Roman da çiftin kızları evde yaşanan kavgalardan dolayı yaşı küçük olduğu için anneannesine bırakılmaktadır. Anneannesinde sıklıkla kalması evlerindeki şiddetli geçimsizliği gözler önüne sermektedir. Psikolojisi daha fazla bozulması diye kızlarını anneannesine bırakan bu çift aslında kızlarına iyilik yapmış sayılmaz. Zira kız, evden bu kadar çok uzak kaldığı için de olumsuz olarak etkilenmektedir. Ailede yaşanan ölüm, ayrılık, kavga gibi sorunlar aileyi normal aile profilinin dışına çıkarır, düzensizleştirir ve bu ailelerin çocukları sürekli bir yerlere savrulurlar. Psikolojik olarak da korkak ve asabi bir ruh hâline bürünmelerine sebebiyet verir (Atav, 1955: 144). Ailede bu korkak hâl daha çok küçük kızda görülmektedir. Küçük kız altına kaçırma problemi yaşamaktadır. Anne, kızının durumunun psikolojik olduğunu düşünmektedir ve doktora götürülmesi taraftardır fakat baba, annenin aksine bu durumun kızları büyüyünce geçeceğine inanmaktadır. Yaşı küçük olmasına rağmen kız, anneannesine bırakılma sebebinin de farkındadır. Ailede yaşanan kavgaların neticesinde anneannesine sadece kendisinin bırakılmasını da aileye en son dâhil olan kişi olmasından kaynaklandığını düşünmektedir. Aile her zaman mutlulukların yaşandığı bir müessese değildir, ister istemez çeşitli tartışmalar da yaşanmaktadır. Çocukların bu tartışmalara şahit olması onların üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Zira çocuklar yaşanan kötü anları belleğine yerleştirmektedir. Bu da onların bireysel ve sosyal yaşantılarını olumsuz şekilde etkilemektedir (Çakmaklı, 1997: 24). Ailenin çocukları da bu olumsuz etkilerden nasiplerini fazlasıyla almaktadır. Evin küçük çocuğu anne ve babasının yaşadığı tartışmanın ardından babasının, annesinin arkasından söylediği kötü sözlerle şahit olur. Duyduklarını gidip annesine anlatmaz fakat söylenenleri de unutmaz. Öte yandan anne ve babasının bu denli kavga edişi kızın aile kurmaya karşı daha o yaşta ön yargılı olmasına

sebepl olmuştur. Küçük kız bu durumu şu cümlelerle ifade eder: “Büyüyünce benim de ailem olabilir. Ama istemiyorum. Aile olunca hep kavga ediyorsun. Kavga olunca ben hep ağlıyorum. Az ağlamıyorum ki hem de. Çok çok ağlıyorum. Kendimi asla durduramıyorum. Gözlerim kıpkırmızı oluyor. Hiç kimse bağırmasın istiyorum. Her şey olsun. Ama lütfen kimse bağırmasın.” (Dere, 2024: 126). Romanda küçük kızın yaşadığı bu durumun benzerini Reşat Nuri Güntekin’in *Acımak* romanında Zehra’da da görmek mümkündür. Zehra da evliliğe dair işittiği olumsuz şeyler ve babasının ailesine karşı olan tavırlarını gördükçe evliliğe karşı mesafeli olmuş ve ölene dek evlenmeyeceğini söylemiştir.

Çiftin büyük çocuğu ise anne ve babasının kavgalarından kardeşi etkilenmesin diye onu oyalamaya çalışsa da aslında kendisi de korkmaktadır. Anne babasının kavgası neticesinde kardeşinin anneannesine götürülecek olmasından anne ve babasının bir süre barışmayacaklarını bilir. Anne ve babasının bu durumunu kabullenmiştir ve kardeşi yokken ödevlerini yapmayı planlar. Annesinin kavgadan sonra hiçbir şey olmamış gibi yaşantısına devam etmesini alışmak olarak görür, kendisi bu duruma alışmayı hiç istemez fakat kardeşinin yaşanan tartışma neticesinde anneannesine götürülmesinin ardından ödev yapmayı planlaması aslında onun da bu duruma ister istemez alıştığını göstermektedir. Ama o da en az kardeşi kadar bu kavgalardan etkilenmektedir. Hatta anne babasının yaşadığı bir kavga neticesinde çok korkar, dayanamaz ve anne babasına ağlayarak “...Lütfen yapmayın, baba ne olur yapma...” (Dere, 2024: 166) der.

“Ebeveynler daima çocuklarına fevkalâde işler yapmaktan kaçınmalarını ve emin bir hayat tarzı seçmelerini tavsiye ederler. Aslında yaşanan topluma uyum şarttır. Ancak bu muhakkak surette başkalarının yolunda yürümeyi gerektirmez. Her çocuğa kendi kabiliyetleri içinde yetişebilme ve gelişebilme fırsatı verilmelidir.” (Gökçe, 1966: 40). Romanda da benzer bir durum görülür. Çiftin oğulları oyun havası kursuna gitmek ister fakat bu durum ailesi tarafından onaylanmaz. Erkek özne, oğluna kızıp onu alaya alır: “Dansöz ol oğlum, onda daha çok para var, yazın otellerde çıkarsın oynarsın” (Dere, 2024: 162) diyerek oğlunu incitir ve böylece çocuğun istediği yönde ilerlemesi ailesi tarafından engellenmiş olur.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı olan davranışları farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar bilinçli veya bilinçsiz olarak kardeşlerden birine karşı müsamahalı davranılırken diğerine karşı baskıcı davranma şeklinde olabilmektedir (Yavuzer, 1993: 129). Romanda da büyük çocuk, babasının kendisine karşı farklı kardeşine karşı farklı davrandığını, kendisini sevmediğini

düşünür ve babasının hakaretlerini kaldıramaz: “Kardeşime farklı davranıyor. Bana farklı davranıyor. Beni sevmesine meraklı değilim. Rahat bıraksın yeter.” (Dere, 2024: 174). Erkek özne, çocuklarının annesine benzediğini onun gibi somurttuklarını söyler. Sinirlendiği zamanlar oğlunun annesi kılıklı olduğunu söyler. Çocuğun ise zaten babasına benzemek gibi bir düşüncesi yoktur bunu “Sana benzemektense anneme benzemek daha iyi.” (Dere, 2024: 173-174) cümlesiyle ifade eder. Anne ve baba arasındaki olumsuz ve gerilimli ilişki çocukların ortamını huzursuzlaştırır. Çocukların önünde edilen kavgalar, hakaretler onlar için travmatik bir durumdur. Böyle durumlarda çocuklar ebeveynlerin arasında kalabildiği gibi tamamen pasif bir davranış da sergileyebilir. Huzursuz bir ortamda yaşayan çocuk anne ve babasının ayrılmasıyla ortada kalacağı duygusuna kapılır (Bulut, 1983: 80). Büyük çocuk anne ve babasının bu kadar sık kavga etmesinden ötürü boşanma ihtimallerini düşünür. Boşandıkları zaman anneannesinin evinde yaşama ihtimallerinden dolayı anne ve babasının durumunun düzelmesi için dua eder. Küçük kız da anneannesinin evinde kalmaktan hoşnut değildir. Çocukların anneannesinin evinde kalmayı istememeleri kendi evlerindeki konforun sağlanmayacağını düşünmelerinden kaynaklanır. Zaten anneanneleri de torunlarına karşı çok sevgi dolu biri değildir.

Anne ve babaların kendi ebeveynleriyle olan ilişkileri de ebeveynliklerini etkiler. İlk eğitim yuvası aile olan çocuklara bu yuvada gördükleri olumlu ve olumsuz duygu ve davranışlar sirayet eder. Bu da onların gelecekteki hâllerine yön verir. Kuşkusuz sevgi ve şefkat dolu bir ailede yetişen çocuklar ile mutsuz bir ailede yetişen çocukların ebeveynlikleri de aynı olmaz. Kimileri çocukluğundan beri yaşadığı travmaları ebeveynliklerinde beraberinde getirirken kimileri ise kendisine yapılanları çocuklarına yapmamaya özen gösterir. Romanda da bu durumu görmekteyiz. Kadın özneye annesinden geçen huzursuzluklar vardır fakat o bunları çocuklarına bırakmak istemediğini şu cümlelerle dile getirir: “Bana aşıladığı bütün huzursuzlukları, bütün kederleri bu eve çeyiz olarak yanımda getirdim. Sanırım onlarla mezara kadar da gideceğim. Tek arzum bu hastalıkları, çocuklarıma miras bırakmamak...” (Dere, 2024: 95).

Ailelerde çocuklar dayakla korkutularak terbiye edilmeye ve üzerlerinde bu şekilde otorite kurulmaya çalışılabilmektedir (Yılmaz, 2005: 144). Romanda kadın öznenin çocukluğu da böyle geçmiştir. Onun çocukluktan itibaren annesi ile travmatik bir ilişkisi vardır. Çocukken annesi ile büyük halasına gittiklerinde yanlışlıkla biblo kırması sonucunda eve döndüklerinde annesinden şiddetli bir tokat yer, yüzü şişer, dudağı ve burnu kanar. Cezası

bununla da bitmez, annesi tarafından odaya kilitlenir ve okul dâhil hiçbir yere gidilmesine müsaade edilmez. Kadın özne, annesinin bu tavrından sonra kendisine karşı bir sevgi beslemediğini düşünür: “O an onun beni hiç sevmediğinden, acıyacak, az da olsa merhamet edecek kadar dahi sevmediğinden emin oldum.” (Dere, 2024: 54). Babası bu konuda ona destek olmaya çalışsa da annesi müsaade etmez. Kadın özne aradan yıllar geçmesine rağmen annesinin sevgisizliğini unutmamıştır ve Bir gün annesine “Tıpkı senin beni sevmediğin gibi. En az senin beni sevmediğin kadar. Senin beni sevmediğinden de çok. Hiç sevmiyorum anne seni. Evet, hiç ama hiç sevmiyorum.” (Dere, 2024: 54-55) diyerek yıllarca içinde kalanları dökmek istemektedir.

Geleneksel yapıdaki ailelerde kız çocuklarının eğitim almasına sıcak bakılmamaktadır. Kızları evinin kadını olarak yetiştirme fikri ağır basmaktadır (Aslan, 2002: 27). Romanda kadın öznenin annesinde de bu fikir hâkimdir. O da kızının okumasına sıcak bakmamıştır. Kızının ortaokuldan sonra eğitimine devam etmek yerine ev işleri öğrenmesini ister aksi hâlde ileride evde kalacağını düşünmektedir. Kadın öznenin eğitime dair annesinden aldığı tek destek dikiş nakış kursuna gidebilmesi yönündedir o da harçlık kazanmasını sağlayan bir iş olduğu içindir. Ona eğitimle ilgili en büyük desteği babası vermiştir. Annesinin haberi olmadan kızını liseye yazdırmıştır. Karısına da bunu müdürünün emrettiği yalanını uydurmuştur. Kadın özne babasının desteği ile öğretmen olmuştur. Hatta o üniversite okurken babası onun Fransızca kursu için saatini satmıştır. Fakat kadın özne evlendiğinde eşi yüzünden işini bırakmak zorunda kalmıştır. Babası bu duruma üzüldükçe annesi damadına arka çıkarak kızına kocasının zaten zengin olduğunu, kendisinin çalışmasına değmeyeceğini söylemesi annesi ve babasının bakış açılarının farklılığını gözler önüne sermektedir. Baba ile kadının öznenin ilişkisine bakıldığında onun için babası tek dostudur. Burada baba kız ilişkisinin sağlamlığı görülmektedir. Babasına kıyasla annesine bakıldığında ise kadın özne onun sadece parayı düşünen biri olduğunu hatta babasını hak etmediğini düşünür. Annesinin maddiyatçı tavırları onu çocukluğundan soğutmuştur. Kadın özne annesine meydan okuyamadığı için kendisini çaresizliğe, yalnızlığa mahkûm ettiğini düşünmektedir. Annesini hiçbir zaman babasına yakıştırmayıp onun evlerindeki “soğuk bir rüzgâr” olduğunu, her zaman babasının üzerinde hâkimiyet kurduğunu düşünür ve bunları hatırladıkça çocukluk yıllarını hiç özlemez. Kadın öznenin annesi evlilik meselesinde de maddiyatçılığını ön plana çıkararak hareket etmekten geri kalmamıştır. Kızının duygusal bağlamdaki mutluluğunu önemsemeyen anne, sırf damadı

zengin diye bu evliliğin gerçekleşmesini için damadın ailesine aracı kadınlar bile yollamıştır. Kızına da “Kız kedi olalı bir fare tuttun sonunda! Eşraf kapısına çattın! Baban gibi uyuşuk, zavallı bir fukarayı karşıma çıkaracaksın da benim gibi ömür boyu sürüneceksin, ellere imrenip duracaksın diye ödüm kopuyordu.” (Dere, 2024: 50) demesi bu evliliğe dair düşüncesini yansıtmaktadır. Her şeyin hızla olması kadın özneyi düşündürse de annesi zaten kararı ona bırakmamıştır çünkü böyle bir kapıyı kaçırmak istemez. Kadın özne de zamanla evlilik düşüncesine alışmaya başlar. Bu evden, annesinden kurtulup kendine ait bir evi olacağı düşüncesi onu mutlu eder. Yazar, kadın öznenin bu durumunu Firdevs Hanım’dan kurtulmak isteyen Bihter’e benzetir. Kadın özne de Bihter gibi hem annesinden kurtulmuş hem de refaha kavuşmuş olacaktır. Zaten kadın özneyi evliliğe karşı ısıtıran şeylerden biri de eskilerden kurtulacak olmasıdır. O, annesinin maddiyat konusunda ne kadar hesapçı olduğunu düğününde görmüştür: “Annemin oynayışı gözümün önünden gitmiyor. Despotluğu gelenekçiliğinden, tutuculuğundan falan gelmiyormuş meğerse. O sadece hesap kadınıymış. İşin sonunda para, mal, mülk varsa rüzgâr nereden eserse oraya gidiyormuş.” (Dere, 2024: 59). Babası ise yaşanan tüm bunlar karşısında şaşkın, sessiz bir izleyici konumundadır. Kadın öznenin annesi kızının evliliğinde mutsuz olmasına da aldırmaz. Kusuru damadında değil kızında bulur. Kızının rahat içinde yaşadığını, her şeyin gönlüne göre olduğunu söyleyip mutsuzluğunun sorumlusu olarak kızını görür. Babası annesinin aksine kızının kocası ile arasındaki anlaşmazlıkların farkındadır ve kızını bu konuda uyarır: “...Kızım siz sadece sevgiyi değil gittikçe saygıyı da kaybediyorsunuz. Hâlinizin farkında değil misiniz?” (Dere, 2024: 9).

Erkek özne ise maddi imkânları geniş olan bir ailede yetişmiştir. Küçükken yaramazlık yaptığında babasının onu dövüp depoya kilitlemiş olmasını normal karşılamaktadır. Hatta bunu anlatırken “ Geçmiş gün... Ne diyelim? Elleri dert görmesin. Hak etmişiz ki tepelemiş o da bizi işte...” (Dere, 2024: 108) der. Her ne kadar kendisi için dayak yemiş olmayı normal karşılasa da şu an aynı şeyi kendi çocuklarına yapmamaktadır, kimsenin de böyle bir şeye yeltenmesine müsaade etmemektedir. Romandaki diğer çocuklar ise evin yardımcısı Asude’nin çocuklarıdır. Asude’nin evliliğinde şiddet hâkimdir. Ailenin babası eşine ve çocuklarına karşı şiddet gösteren bir adamdır. Çocuklarını sopa ve kemer hatta tekmeleyerek dövmektedir. Çocukları yaramaz ve tembeldir. Çocuklar ne babalarından ne de annelerinden gereken ilgiyi görmektedirler. Çalışma hayatının içindeki kadınlar yaşadıkları tempodan ötürü ister istemez çocuklarına gereken bakımı, ilgiyi gösterememe gibi

durumları yaşayabilmektedir (Tezcan, 1984: 145). Asude de bu durumu yaşamaktadır. Ekonomik anlamda sıkıntıları olduğu için çalışmak zorunda kalan bir kadındır. Bu da onun çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenememesine sebebiyet vermektedir. Çocuklarını bırakacak bir yeri olmadığı için çocukların okulu olmadığı zaman onları çalıştığı yere getirmek zorunda kalır fakat çocukları evi dağıtır diye onları eve sokmaz.

Sonuç

Bu çalışmada aile temi üzerine kurulmuş olan *Lodos* romanında farklı sebeplerden ötürü yaşanan mutsuz evlilikler ve bunların bireyler üzerindeki yansımaları incelenmiştir. Evlilikleri mutsuz evlilik hâline getiren pek çok etken vardır. Bu etkenler aile bireylerini doğrudan, toplumu ise dolaylı olarak çeşitli şekillerde etkilemektedir. Evlilikte, beklentiler ve uyum çok önemlidir. Aradaki uyuma bakmaksızın farklı amaçlar uğruna kurulan evliliklerin kişileri sürüklediği mutsuzlukların pek çok örneği Türk romanındaki aile konulu romanlarda yer almıştır. *Lodos* romanında da aynı durum mevcuttur. Aralarında hiçbir anlamda uyum olmayan bu çift için evlilik mutsuzluktan ibarettir. Eserde bu evliliğin dışında bahsi geçen diğer evliliklerde de hâkim duygu mutsuzluktur. Bu mutsuzlukların altında sadakatsizlik, şiddet gibi unsurların yattığı görülmektedir.

Mustafa Dere bu romanıyla evliliklerde eşlerin birbirini anlamaya çalışmak yerine şiddetli geçimsizlik içinde evliliklerini sürdürmeye çalışmaları, birbirlerine sırf çocuklar için katlanmalarının en büyük zararını yine çocukların gördüğünü göstermiştir. Romanda anne ve babası arasındaki şiddetli geçimsizliği gören çocukların psikolojisi de sağlıklı kalmamıştır. Öyle ki küçük kız ileride aile kurmayı bile istememektedir. Anne ve baba arasında yaşanan gerginlikler çocukları sadece o an etkilemekle kalmaz, travma yaşatıp ilerideki yaşantılarını da etkileyebilir. İleride ebeveyn olduklarında anne ve babaları gibi olabilecekleri gibi anne ve babaları gibi olmaktan da kaçınabilirler. Yazar bu durumu kadın ve erkek özne üzerinden göstermektedir. Bu çift çocukluklarında maruz kaldıkları durumlardan evlatlarını korumaya çalışmaktadır. Bu şekilde bazı travmatik aktarımların önüne geçmiş olsalar da kendi evlilikleri çocukları için yeteri kadar travmatik olmuştur. Yazar, romanını aile bireylerinin penceresinden yansıtarak bireylerin yaşanan olaylar karşısındaki bakış açılarının net bir şekilde görülmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda okuyucu *Lodos* romanı ile mutsuz bir evliliğin en başta eşleri mutsuz ettiğini, eşlerin mutsuzluğunun onları mutsuz ebeveynliğe, mutsuz ebeveynliğin mutsuz çocuklara, mutsuz çocukların da sağlıklı bir topluma sebep olabileceğini görmektedir.

Kaynakça

- Ağca, Hüseyin (1997). *Ailede Eğitim*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Aslan, A. Kadir (2002). “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar”. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2): 25-33.
- Atav, Nephân (1955). “Şahsiyetin Gelişmesinde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerle Etkileri”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 10(4): 134-149.
- Bulut, Işıl (1983). “Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1(2-3): 79-110.
- Canbaz Yumuşak, Firdevs (2012). “Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Romanında Aile Kurumu ve Ütopik Romanlarımızda Aile”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 8(31): 155-176.
- Cihanoğlu, Mine (2010). “Babaya Bağlanma: Babaların Çocuk Gelişimindeki Rolü”. *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi*. Ed. Tarık Solmuş. Sistem Yayıncılık, 182-196.
- Çakmaklı, Kemal (1997). *Anne-Baba Olmak*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Çetin, Nurullah (2002). “II. Abdülhamit Dönemi Türk Romanı”. *Hece, Türk Romanı Özel Sayısı*, 65-67: 45-68.
- Dere, Mustafa (2024). *Lodos*. Palet Yayınları.
- Yaşar Ekici, Fatma (2014). “Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi”. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 30: 209-224.
- Esen, Nüket (1989). *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Gökçe, Birsên (1966). “Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış çevrenin Rolü”. *Sosyal Hizmet*, 2(2-3): 39-43.
- Gökçe, Birsên (1976). “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”. *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Güler, Deniz ve Ulutak, Nazmi (1993). “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”. *Kurgu Dergisi*, 11: 51-75.
- Kır, İbrahim (2011). “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36): 381-404.

- Korkmaz, Ramazan (2014). “Servet-i Fünun Edebiyatı”. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*. Ed. Ramazan Korkmaz. Grafiker Yayınları, 131-179.
- Mardin, Şerif (1991). *Türk Modernleşmesi (Makaleler 4)*. İletişim Yayınları.
- Okur, Enver (2002). “Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı”. *Hece, Türk Romanı Özel Sayısı*, 65-67: 85-102.
- Safa, Peyami (2022). *Kadın Aşk Aile*. Ötüken Neşriyat.
- Sezai, İhsan (1997). *Aile Nedir*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Tarhan, Nevzat (2010a). *Evlilik Psikolojisi: Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik*. Timaş Yayınları.
- Tarhan, Nevzat (2010b). *Son Sığınak Aile*. Nesil Yayın Grubu.
- Tezcan, Mahmut (1984). *Eğitim Sosyolojisi: Kuramlar ve Sorunlar*. Çağ Matbaası.
- Torlak, Ömer (2012). “Modernleşme Kurgusu Olarak Ailenin Türk Romanına Yansıması”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 8(31): 137-153.
- Turğut, Faruk (2017). “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”. *Medeniyet ve Toplum*, 1(1): 93-117.
- Yavuzer, Haluk (1993). *Çocuk ve Suç: Çocuğu Suça İten Sebepler ve Suçlu Çocukların Yeniden Eğitimi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (2004). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yetiş, Kazım (2002). “Türk Romanında Aile”. *Hece, Türk Romanı Özel Sayısı*, 65-67: 314-318.
- Yılmaz, Ayfer (2005). “Türk Romanında Aile İçi Şiddet Teması”. *Türkbilig*, 10: 131-149.
- Zeybekoğlu, Özge (2013). “Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile”. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 297-328.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*